

Джеръм К. Джеръм
Цивилизацията и
безработицата

Онова, което цивилизацията никога няма да успее да постигне, е да осигури достатъчно работа за всички. В каменния век човек не е стоял със скръстени ръце. Когато не е бил зает с осигуряването на своя обяд, с изяждането на този обяд или със следобедния сън, той усърдно е прочиствал околностите с помощта на боздугана си от чуждестранните според него елементи. Силният човек от палеолита не по-малко от самия мистър Чембърлейн би презирал Кобдън (Ричърд Кобдън (1804–1865) – английски политически деятел, ръководител на сторонниците за свободна търговия („фритрейдрите“)). Към нашествието на чужденците обаче той съвсем не се е отнасял с примирение. Той ни се рисува във въображението като личност, макар и не много интелектуална, но толкова деятелна, че трудно бихме могли да си представим това в нашата упадъчна епоха. Седнал на дървото, той мята отгоре кокосови орехи по своя враг, а само миг по-късно е вече на земята и хвърля камъни и изкоренени пънове. Тъй като черепите и на двамата противници са били достатъчно яки, спорът неминуемо е ставал продължителен и ожесточен. А някои обрати на речта, които днес са загубили всякакво значение, са имали тогава съвсем конкретен характер.

Когато политическият деятел от палеолита е казал например, че е „смазал своя критик“, с това той е давал да се разбере, че е успял да събори върху него дърво или цял тон земя. Когато се е споменавало, че просветеният представител на първобитното общество е „унищожил своя опонент“, роднините и приятелите на „опонента“ преставали да се интересуват за него. За всички било ясно, че той е унищожен в пълния смисъл на думата. Понякога е можело да се намери някоя негова частица, но по-голямата част от тялото му се е оказвала винаги безнадеждно размазана и разпръсната. Ако привържениците на някой пещерен жител са съобщавали, че техният лидер е „притиснал до стената своя съперник“, това не е било празно самохвалство пред аудитория от шестнайсет приятели и един вестникарски репортер. Това е означавало, че той е успял да хване своя съперник за краката и да го влачи из пещерата, след което от него е оставало само, както се казва, мокро място.

Древните примери на дъмпинг

Случвало се е някой пещерен жител – след като е забелязвал, че в неговия район реколтата от орехи всяка година намалява – да реши да емигрира. Даже в онези далечни времена политиците не винаги са разсъждавали логично. По такъв начин ролите са се разменяли. Защитникът на отечеството сам се е превръщал в чуждестранен елемент и със собствената си личност е осъществявал „дъмпинг“ там, където от него съвсем не са се нуждаели. В онова далечно минало красотата на политическите спорове се е криела в тяхната простота. И детето е могло да се ориентира във всеки пункт. Даже и у най-ревностните последователи на палеолитния държавен мъж не е оставала и сянка от съмнение в смисъла на онова, което той е искал да каже. След приключването на диспута оня, който е считал, че моралната победа е негова, небрежио е бил изтласкван настрана или е бил погребван още на място – в зависимост от вкуса на победителя. Самата дискусия е приключвала до израстването на следващите поколения.

Всичко това може би е действувало на нервите, но пък е помагало да минава времето. Цивилизацията породи цяла обществена прослойка, която няма никакво друго занимание освен развлечението. За младежта е естествено да играе и да се развлича: младият дивак се забавлява както може, котето играе, жребчето подскача, агнето припка. Човекът е единственото животно, което играе, подскача и припка дори и след като стигне до солидна възраст. Ако срещнем на улицата весело подскачащ стар и брадат козел, който се държи като козленце на поляна, бихме решили, че се е побъркал. В същото време ние се събираме на хилядни тълпи, за да гледаме как възрастни лейди и джентълмени скачат за топката, извиват се в най-странни движения, летят стремглаво и падат един върху друг. И като награда за всичко това им поднасяме четки със сребърни обковки и чадъри с позлатени дръжки.

Представете си, че някой учен, който живее на една от най-големите неподвижни звезди, започне да ни разглежда през увеличителен стъкло – така, както ние разглеждаме мравките. Нашите развлечения биха го хвърлили в недоумение. Топки от всякакви големини и видове – от малките разноцветни топчета, с които играят децата, до футбола – ще станат обект на безкрайни научни дебати. Какво е това? Защо тези мъже и жени непрекъснато блъскат и хващат топката, където и когато им

попадне? Защо винаги я преследват?

Наблюдателят от далечната неподвижна звезда ще започне да твърди, че топката – някакво зловредно същество, надарено с дяволски качества – е главният враг на човешкия род. Като наблюдава нашите площадки за крикет, кортовете за тенис, клубовете за голф, той ще стига е до заключението, че на определена част от човечеството е възложено да води борба с топката в името на общите интереси.

„Като правило – ще докладва той – тези задължения се възлагат на висши представители на човешките насекоми. Тези представители се отличават с по-голяма подвижност и по-ярка окраска, отколкото техните събратя.“

Игра на крикет по наблюдения, направени от неподвижните планети

„Очевидно тях ги отглеждат и хранят за тази единствена цел. Доколкото мога да ги наблюдавам, те не вършат никаква друга работа. Задачата на тези внимателно подбрани и специално обучени същества е да тичат по земното кълбо, за да преследват топките. Където и да открият топка, те веднага се опитват да я унищожат. Жилавостта на тези топки обаче е наистина изумителна. Има една тяхна разновидност от средна големина, червена, за чието унищожаване са нужни средно до три денонощия. Когато се открие топка от тази порода, отвсякъде събират специално обучени шампиони. Те пристигат с най-голяма бързина, готови да се хвърлят в битката, която се извършва пред огромни тълпи. Броят на шампионите се ограничава по някакви причини до двайсет и двама. Всеки от тях грабва поред голяма дървена бухалка и се хвърля с нея след топката по време на полета ѝ високо във въздуха или ниско над земята. Като настигне топката, шампионът я удря с всички сили. Когато изнемогне от умора и повече не е в състояние да удря топката, той хвърля оръжието си и се скрива под някакъв навес, където го свестяват с помощта на някакво лекарство, чиято същност не можах да откроя. В това време друг шампион вдига захвърленото оръжие и сражението продължава без никакво прекъсване. Топката прави отчаяни усилия да избяга от своите мъчители, но всеки път я ловят и пак я хвърлят в боя. Доколкото може да се забележи, тя (топката) не се опитва да си отмъсти. Единствената ѝ цел е да избяга от преследването. Наистина понякога – не знам дали случайно или нарочно – топката успява да нанесе известна вреда на инквизиторите си, а по-често – на някой от зрителите. В такива случаи топката обикновено нанася удар в главата или в коремната област, което, като се съди по резултатите, е от гледна точка на самата топка най-сполучливо избраното уязвимо място. По всичко изглежда, че този вид малки червени топки се размножават под въздействието на слънчевата топлина, тъй като през хладните сезони те изчезват и на тяхно място се появява топка със значително по-големи размери. С тази топка шампионите се разправят, като я блъскат с крака и я удрят с глава. Понякога се опитват да я задушат, като се струпват върху нея групово (около дванадесет души).

Друг съвсем безобиден на вид враг на човешкия род е една малка

бяла топка, необикновено хитра и ловка. Тя се развъжда в пясъчните райони около морските плажове или в откритите местности близо до големите градове. Нея пък я преследват с изключителна ярост червендалеста насекоми със свиреп вид и кръгли шкембенца. Те използват като оръжие дълга тояга, обкована с метал, за да бъде по-тежка. С един удар тоягата запраща нещастното малко създание на четвърт миля. Тази топка има невероятно здрав организъм, защото след подобен удар пада на земята почти без каквито и да било външни повреди. Закръгленото същество, съпроводжано от далеч по-дребни насекоми, които носят резервни тояги, продължава да тича след топката. Тя обаче, макар и да я издава ослепително белият цвят на кожата, често успява, благодарение на изключителната си миниатюрност да се скрие от преследването. Гневът на закръгленото същество в такива случаи е ужасен. То скача около мястото, където е изчезнала топката, излива злобата си върху околната растителност и в същото време издава диво и кръвожадно ръмжене. Заслепено от омраза, понякога то прави пропуск и удря с тоягата си въздуха, а после тежко се отпуска на земята или удря ожесточено с оръжието си по нея, докато го направи на тресчици. И тогава става нещо крайно любопитно: насекомите, които го наблюдават, закриват уста с дясната ръка, извърщат се и започват да се люшкат, издавайки някакви странни задавени звуци. Още не съм установил дали това явление трябва да се разбира като израз на съболезнование по повод неуспеха на техния другар, или може да се предположи, че е ритуална молитва към боговете да го благословят за по-добра сполука при следващия опит. А този, който е нанесъл несполучливия удар, вдига ръце със стиснати юмруци към небето и произнася нещо – може би молитва, предназначена специално за подобни случаи.“

„Наследникът на всички векове“ и неговото наследство

Небесният наблюдател продължава да описва нашите билиардни партии, състезанията по тенис, играта на крокет. Той навярно не би могъл да допусне, че определена част от човешкия род съзнателно посвещава живота си на убиване на времето. Един мой приятел – културен човек на средна възраст, магистър на изкуствата, завършил Кембридж – ме уверяваше неотдавна, че въпреки целия му жизнен опит най-голямо удовлетворение досега му е донасял сполучливият плосък удар в тениса. Малко странен коментар към историята на вашата цивилизация, нали? С други думи: „Певците изпяха песните си, строителите построиха сградите, художниците въплътиха своите мечти за прекрасното.“ Борците за крилата мисъл и свобода принесоха в жертва живота си, от мрака на иежежеството се роди знанието, цивилизацията в продължение на десетки хиляди години води борба с варварството, за да се стигне в крайна сметка... до какво? До това, че джентълменът от двадесетия век, „наследникът на всички векове“, намира най-висшата радост на живота си в удара по топката с парче дърво!

Човешката енергия, човешките страдания – всичко това е отишло напусто. Наистина подобен венец на човешкото щастие е можел да се постигне далеч по-рано и с по-малка загуба на сили. В това ли е смисълът на развитието ни? На прав път ли сме? Детските игри са много по-мъдри. Парцалената кукла е принцеса. В пясъчния замък живее великан. В такива игри има полет на въображението. Те имат някакво отношение към действителността. Само възрастният човек може да намира удовлетворение във вечното боричкане с топката. На по-голямата част от човечеството е наложен такъв непрекъснат, такъв изнурителен труд, че не ѝ остава никаква възможност да развива своя ум. Цивилизацията е устроила нещата по такъв начин, че само едно привилегировано малцинство да може да се наслаждава на свободно време, необходимо за работата на мисълта. И какъв отговор дава на всичко това привилегированата класа?

Ето нейния отговор:

Съответствува ли това на правилата на „честната игра“?

„Ние и пръст няма да мръднем за света, който ни храни, облича и поддържа разкоша ни. Ние ще прекараме живота си в хвърляне на топки, гледайки как други хвърлят топки, спорейки помежду си за най-добрите начини за хвърляне на топки.“

А няма това е – нека използваме техния светски жаргон – „честна игра“?

Впрочем възможно е да говоря всичко това просто от завист. Аз никога не съм проявявал особена сръчност в подхвърлянето на топки.

КРАЙ

© 1970 Красимира Тодорова, превод от английски

Jerome K. Jerome
Civilization and the Unemployed, 1908

Сканиране, разпознаване и редакция: Теодора, 2008

Публикация

Джером К. Джером

Празни мисли на един празен човек

Избрани разкази

Издавателство „Народна култура“, София, 1970

Съставителство и превод от английски: Красимира Тодорова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7362>]